

11 – րդ դասարան
Կենսաբանություն շաբաթական 2 ժամ
Տարեկան 68 ժամ

Դասագրքի հեղինակներ՝ Է. Ս Գևորգյան, Ֆ.Դ Դանիելյան, Ա. Հ Եսայան, Գ.Գ. Մևոյան

Ժամ	Կեստ	ԳԼՈՒԽ 1՝ Գենետիկա առարկան (2 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> Ընդլայնել ժառանգման օրինաչափությունների վերաբերյալ միջին դպրոցում ձեռք բերված գաղափարները: Զարգացնել փաստարկելու, տվյալներ վերլուծելու և բացատրելու կարողությունները:
Վերջնարդյունքները		<p>Սովորողը պետք է կարողանա</p> <ul style="list-style-type: none"> Բացատրել, օրինակներ բերելով, թե ինչպես կարող է շրջակա միջավայրն ազդել ֆենոտիպի վրա: Բերել Հայաստանում տարածված մարդու ժառանգական հիվանդությունների օրինակներ և բացատրել դրանց առաջացման պատճառները, ժառանգման բնույթը: Բացատրել, օրինակներ կիրառելով, թե ինչպես են մուտացիաներն ազդում ֆենոտիպի վրա:
1	§1	Գենետիկայի զարգացման պատմությունը
1	§2	Գենետիկայի հիմնական հասկացությունները:
Ժամ	Կեստ	ԳԼՈՒԽ 2՝ Ժառանգականության հիմնական օրինաչափությունները (14 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> Խորացնել գիտելիքները փոփոխականության մոլեկուլային հիմքերի մասին: Իմանալ Մենդելի օրենքներն ու օրինաչափությունները: Բացահայտել միհիբրիդ և երկհիբրիդ առանձնյակների առանձնահատկությունները: Առանձնացնել շղթայակցված ժառանգման խնդիրները:
Վերջնարդյունքները		<p>Սովորողը պետք է կարողանա՝</p> <ul style="list-style-type: none"> Բացատրել, թե ինչպես է ԴՆԹ-ում նուկլեոտիդների հաջորդականության փոփոխությունն ազդում սպիտակուցի ամինաթթվային հաջորդականության վրա և հետևաբար նաև օրգանիզմի ֆենոտիպի վրա: Բացատրել <i>լոկուս, ալել, դոմինանտ, ռեցեսիվ,</i>

		<p><i>կողմինանտ, հոմոգիզոտ, հետերոգիզոտ, ֆենոտիպ և գենոտիպ եզրույթները:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Լուծել միահիբրիդ և երկհիբրիդ խաչասերումների հետ կապված խնդիրներ, գենետիկական դիագրամների կիրառմամբ, ներառյալ սեռի հետ շղթայակցումը, կոդոմինանտությունը և բազմակի ալելներ (բայց ոչ աուտոսոմային շղթայակցումը և էպիստազը): • Կիրառել գենետիկական դիագրամներ վերլուծող խաչասերման խնդիրների լուծման համար: • Կիրառել χ^2 թեստը դիտարկված և սպասվող արդյունքների միջև տարբերությունների նշանակալիության հայտնաբերման համար (<i>խի-քառակուսի թեստի բանաձևը տրված է</i>): • Տարբերակել հիբրիդային ժառանգման օրինաչափությունները: • Նշել Մենդելի օրենքները:
1	§3	Մենդելի բացահայտված ժառանգական օրինաչափությունները: Հատկանիշների ժառանգման հիբրիդոլոգիական մեթոդը:
1	§4	Միահիբրիդային խաչասերում: Մենդելի առաջին՝ դոմինանտության օրենքը:
1	§5	Մենդելի երկրորդ՝ ճեղքավորման օրենքը:
1	§6	Լրիվ և ոչ լրիվ դոմինանտություն: Միջանկյալ ժառանգում: Գերդոմինանտություն: Լետալ գեներ:
1	§7	Գամետների մաքրության օրենքը և բջջաբանական հիմնավորումը: Վերլուծող խաչասերում:
1	§8	Երկհիբրիդային և բազմահիբրիդային խաչասերում: Մենդելի երրորդ՝ գեների անկախ բաշխման օրենքը:
1	§9	Ժառանգականության քրոմոսոմային տեսությունը: Շղթայակցված ժառանգում: Գեների լրիվ և ոչ լրիվ շղթայակցում: Ժամանակակից պատկերացումներ գենի և գենոմի մասին:
1	§10	Սեռի գենետիկա: Հոմոգամետություն և հետերոգամետություն: Սեռի ֆենոտիպի որոշում:
1	§11	Սեռի հետ շղթայակցված հատկանիշներ:
1	§12	Գենոտիպը որպես ամբողջականա համակարգ:
1	§13	Գենոտիպի և միջավայրի փոխներգործությունները հատկանիշների ձևավորման ընթացքում:
1	§14	Ցիտոպլազմային ժառանգականություն:
1		Լարբորատոր աշխատանք
1		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
Ժամ	Կես	ԳԼՈՒԽ 3՝ Փոփոխականության օրինաչափությունները (10 ժամ)

Նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> • Առանձնացնել փոփոխականության հիմնական ձևերը: • Նկարագրել մոդիֆիկացիոն և մուտացիոն փոփոխականությունները: • Զարգացնել գիտելիքները արտաքին միջավայրի ազդեցության վերաբերյալ:
Վերջնարդյունքները	<p>Սովորողը պետք է կարողանա՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նկարագրել մոդիֆիկացիոն փոփոխականության հիմնական վերաբերմունքն արտաքին միջավայրի նկատմամբ • Առանձնացնել և տարբերակել տեսակները • Բացատրել Ֆենոտիպային /մոդիֆիկացիոն/ փոփոխականություն: Արտաքին գործոնների ազդեցությունը հատկանիշների և հատկությունների զարգացման վրա: • Նկարագրել ինչ է վիճակագրական շարք և ինչպես կառուցել կոր: • Բացատրել մուտացիաների առանձնահատկությունները և առանձնացնել տեսակները: • Նկարագրել մարդու ժառանգական հիվանդությունները:
1	§15 Փոփոխականության հիմնական տեսակները:
1	§16 Ֆենոտիպային /մոդիֆիկացիոն/ փոփոխականություն: Արտաքին գործոնների ազդեցությունը հատկանիշների և հատկությունների զարգացման վրա:
1	§17 Մոդիֆիկացիոն փոփոխականության վիճակագրական օրինաչափությունները: Վիճակագրական շարք և կոր: Ռեկացիայի նորմա:
1	§18 Գենոտիպային փոփոխականություն: Համակցական փոփոխականություն:
1	§19 Մուտացիաների դասակարգումը: Գենոմային մուտացիաներ:
1	§20 Քրոմոսոմային և գենային մուտացիաներ: Մուտացիաները մարմնական և սեռական բջիջներում:
1	§21 Մուտացիաների պատճառները և հաճախությունը: Մուտածին գործոններ: Ուռուցքներ և ուռուցքաձիներ:
1	§22 Գենետիկական և մարդու առողջությունը: §23 Մարդու ժառանգականության ուսումնասիրման մեթոդները:
1	§24 Մարդու ժառանգական հիվանդությունները: §25 Մարդու ժառանգական հիվանդությունների

		կանխարգելումն ու բուժումը:
1	§26	Անհատական զարգացման ընթացքում գեների գործունեության հիմնական օրինաչափությունները:
Ժամ	Կետ	ԳԼՈՒԽ 4` Կենդանիների, բույսերի մանրէների սելեկցիա: Կենսատեխնոլոգիա (8 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> • Իմանա սելեկցիայի հիմնական պահանջներն ու նպատակները: • Մանրէների սելեկցիայի դերը բժշկության մեջ: • Զարգացնել գիտելիքները արտաքին միջավայրի ազդեցության վերաբերյալ
Վերջնարդյունքները		<p>Սովորողը պետք է կարողանա`</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նկարագրել սելեկցիայի տեսակները և բերել օրինակներ: • Նկարագրել ինչ է մանրէների սելեկցիան • Բացատրել սելեկցիա գիտության պահանջներն ու նպատակները: • Նկարագրել սելեկցիային բնորոշող խնդիրները:
1	§27 §28	Սելեկցիաի գիտությունը: Մշակովի բույսերի և կենդանիների բազմազանությունը, դրանց ծագման կենտրոնները: Բույսերի և կենդանիների սելեկցիայի հիմնական խնդիրներն ու մեթոդները:
1	§29	Արհեստական մուտազենեզն ու դրա նշանակությունը սելեկցիայում:
1	§30	Մանրէների սելեկցիա:Կենսատեխնոլոգիա, բջջային և գենային ինժեներիա:
1	§31 §32	Սելեկցիայի հաջողությունները և նշանակությունը տնտեսական զարգացման վրա: Բույսերի, կենդանիների, միկրոօրգանիզմների սելեկցիայի նվաճումները Հայաստանում:
1		Լաբորատոր աշխատանք
1		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
1		Կրկնություն
1		Ամփոփում
Ժամ	Կետ	ԳԼՈՒԽ 5` Էվոլյուցիոն տեսություն: Օրգանական շխարհի զարգացման հիմնական օրինաչափությունները (17 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> • Ընդլայնել պատկերացումները էվոլյուցիայի ապացույցների վերաբերյալ: • Խորացնել գիտելիքները կենսաբանական էվոլյուցիայի և բնական ընտրության մասին: • Զարգացնել պատկերացումները արհեստական ընտրության վերաբերյալ, շեշտադրելով

	<p>Հայաստանում իրականացված սելեկցիոն աշխատանքների արդյունքները</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ջարգացնել փաստարկված միտք կառուցելու, տեղեկույթը գնահատելու և տեղեկացված դիրքորոշում հայտնելու հմտությունները:
<p>Վերջնարդյունքները</p>	<p>Սովորողը պետք է կարողանա՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Քննարկել Արիստոտելի, Բուֆոնի, Լամարկի, Ուոլլեսի և Դարվինի տեսակների փոփոխվելու ունակության մասին գաղափարները: • Բացատրել, թե բրածոների մնացորդները, կենսաաշխարհագրությունը, համեմատական անատոմիան, համեմատական սաղմնաբանությունը և մոլեկուլային համեմատությունները և հակաբիոտիկային կայունության զարգացումը ինչպես են ապացուցում, որ տեղի է ունենում էվոլյուցիա: • Բացատրել, թե ինչպես կարող է բնական ընտրությունը հանգեցնել էվոլյուցիայի: • Բացատրել բնական ընտրության գործընթացում փոփոխականության կարևորությունը: • Բացատրել, որ բոլոր օրգանիզմները ունեն գերվերարտադրվելու պոտենցիալ: • Օրինակների կիրառմամբ բացատրել, թե ինչպես են շրջակա միջավայրի գործոնները ազդել բնական ընտրության վրա որպես կայունացնող, ուղղորդող կամ դիզոնապոզիվ (ձեղքող): • Նկարագրել պոպուլյացիայում ալելի հաճախականության վրա ազդող գործընթացները հղում կատարելով մալարիայի և մանգաղաձև բջջային սակավարյունության համաաշխարհային բաշխման վրա: • Բացատրել նոր տեսակների էվոլյուցիայում մեկուսացման մեխանիզմների դերը: • Նկարագրել Հայաստանում իրականացված արհեստական ընտրության մեկ օրինակ և բացատրել փոփոխականության կարևորությունը արհեստական ընտրության գործընթացում: • Նկարագրել եգիպտացորենի պտղի կառուցվածքը և բացատրել էնդոսպերմի գործառույթը, բացատրել մարդու սննդակարգում հացահատիկային մշակաբույսերի նշանակությունը:
<p>1</p>	<p>§34 §35 Կենսաբանության զարգացումը նախադարվինյան ժամանակաշրջանում:</p>

		Լիննեյի աշխատանքները բույսերի և կենդանիների կարգաբանության վերաբերյալ:
1	§36	Ճ. Բ. Լամարկի էվոլյուցիոն տեսությունը:
1	§37 §38	Դարվինի ուսմունքի ձևավորման նախադրյալները: Արհեստական ընտրություն:
1	§39	Էվոլյուցիայի գործոնները, փոփոխանակության դերն էվոլյուցիայում:
1	§40	Գոյության կռիվ
1	§41 §42	Բնական ընտրությունը՝ որպես էվոլյուցիայի ուղղորդող գործոն: Բնական ընտրության ձևերը:
Ժամ	Կետ	ԳԼՈՒԽ 6՝ Էվոլյուցիոն տեսություն: Օրգանական աշխարհի զարգացման հիմնական օրինաչափությունները (17 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> • Ընդլայնել պատկերացումները էվոլյուցիայի ապացույցների վերաբերյալ: • Խորացնել գիտելիքները կենսաբանական էվոլյուցիայի և բնական ընտրության: • Զարգացնել պատկերացումները արհեստական ընտրության վերաբերյալ:
Վերջնար- դյունքները		<p>Սովորողը պետք է կարողանա</p> <ul style="list-style-type: none"> • Քննարկել Արիստոտելի, Բուֆոնի, Լամարկի, Ուոլլեսի և Դարվինի տեսակներիփոփոխվելու ունակության մասին գաղափարները: • Բացատրել, թե բրածոների մնացորդները, կենսաաշխարհագրությունը, համեմատական անատոմիան, համեմատական սաղմնաբանությունը ինչպես են ապացուցում, որ տեղի է ունենում էվոլյուցիա: • Նկարագրել Դարվինի ուսմունքի հիմնական դրույթները: • Բացատրել, թե ինչպես կարող է բնական ընտրությունը հանգեցնել էվոլյուցիայի: • Բացատրել բնական ընտրության գործընթացում փոփոխականության կարևորությունը: • Օրինակների կիրառմամբ բացատրել, թե ինչպես են շրջակա միջավայրի գործոնները ազդել բնական ընտրության վրա որպես կայունացնող, ուղղորդող կամ դիզոուպտիվ (ճեղքող): • Բացատրել նոր տեսակների էվոլյուցիայում մեկուսացման մեխանիզմների դերը: • Նախագծել էուկարիոտ բջիջների առաջաման գծապատկեր: • Բաասատրել ինչ գործընթաններ են տեղի ունենում

		<p>միննունն տեսակին պատկանող պոպուլացիայում:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նկարագրել օրգանական աշխարհի ծագման միանությունը: • Բաաստրել ինչ է արոմորֆոզ, իդիոադապտաիա և դեգեներաիա: • Ներկայաննել հազվագոուտ տեսակների անհետացման պատճառներ:
1	§43	Պոպուլյացիան՝ որպես տեսակի կառուցվածքային միավոր
1	§44	Էվոլյուցիայի մասին ժամանակակից պատկերացումները
1	§45	Գենետիկական գործընթացները պոպուլյացիաներում
1	§46	Օրգանիզմների հարմարվածությունը որպես բնական ընտրության արդյունք և դրա հարաբերական բնույթը
1	§47	Տեսակառաջացումը որպես էվոլյուցիայի արդյունք
1	§48	Օրգանական աշխարհի ծագման միասնության և էվոլյուցիայի ապացույցները
1	§49	Էվոլյուցիայի ընթացքի արտացոլումը բույսերի և կենդանիների կարգաբանության մեջ: Էվոլյուցիայի գլխավոր ուղիները
1	§50	Մարդու գործունեության ազդեցությունը պոպուլյացիաներում միկրոէվոլյուցիան գործընթաների վրա
1		Լաբորատոր աշխատանք
1		Թեմատիկ աշխատանք
		ԳԼՈՒԽ 7՝ Կյանքի ծագումը և զարգացումը երկրի վրա (7 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> • Ներկայացնել երկրի վրա կյանքի ծագման վերաբերյալ սահմանազատված տեսակետները: • Խորացնել միջին դպրոցում ձեռքբերված գիտելիքները կենսաբազմազանության էվոլյուցիայի և դասակարգման վերաբերյալ: • Զարգացնել տեղեկույթ ձեռքբերելու, մշակելու, փաստարկելու և բացատրելու կարողությունները :
Վերջնարդյունքները		<ul style="list-style-type: none"> • Տարբերել տաքսոնոմիան (կարգաբաշխություն) և կարգաբանությունը: • Տարբերել հոմոլոգ և անալոգ կառուցվածքները: • Տարբերել դասակարգման երկու թագավորության, հինգ թագավորության և երեք վերնաթագավորության համակարգերը: Բացատրել, թե ինչու են դասակարգման համակարգերը վերանայված: • Տարբերակել ինքնաճնությունը և բիոգենեզը: Նկարագրել Երկրի վրա կյանքի ծագման վարկածի

		<p>չորս փուլերը:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Բացատրել թե ինչպես կարող էր բնական ընտրությունը ազդել առաջին նախաբջիջների վրա: • Քննարկել երկրի վրա պրոկարիոտների հարաբերական առատությունը և նրանց ազդեցությունը մարդկանց և էկոհամակարգերի վրա: • Նկարագրել պրոկարիոտների կառուցվածքը, ֆունկցիաները և բազմացումը: • Համեմատել պրոկարիոտների կողմից օգտագործվող սննդառության տիպերի բազմազանությունը: • Բացատրել բակտերիաների կիրառությունը կենսահարեկչության և կենսավերականգնման մեջ: • Բացատրել բույսերի էվոլյուցիայի չորս հիմնական փուլերը և յուրաքանչյուր փուլի հետ կապված հիմնական հարմարանքները: • Համեմատել պտերները և մամուռները, նշելով հիմնական նմանությունները և տարբերությունները: • Վերլուծել մերկասերմերի և ծածկասերմերի էվոլյուցիային վերաբերող տեղեկույթը և առաջարկել, թե շրջակա միջավայրի ո՞ր պայմանները կարող էին նպաստել դրանց էվոլյուցիային:
1	§51	Երկրի վրա կյանքի ծագման վերաբերյալ պատկերացումների զարգացումը
1	§52	Կյանքի ծագման ժամանակակից պատկերացումները
1	§53	Երկրի վրա կյանքի ծագման կենսաքիմիական գործընթացները
1	§54	Նյութերի կենսաբանական ծրջապտույտի, կորիզավորների, սեռական գործընթացի և բազմաբջջայնության առաջացումը
1	§55	Երկրի վրա կյանքի զարգացման պատմությունը: Կյանքի զարգացումը արքեյան, պրոտերոզոյան և պալեոզոյան դարաշրջանում
1	§56	Կանքի զարգացումը մեզոզոյան և կայնոզոյան դարաշրջանում
		Կրկնություն
		ԳԼՈՒԽ 8՝ Մարդու տեղը օրգանական աշխարհում: Մարդու ծագումն ու զարգացումը (10 ժամ)
Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> • Խորացնել գիտելիքները մարդու և կենդանիների միաննական ծագման վերաբերյալ: • Զարգացնել պատկերացումները մարդու զարգաման և բնության մեջ գրաված դիրքի մասին:

		<ul style="list-style-type: none"> • Զարգացնել փաստարկված միտք կառուցելու, տեղեկույթը գնահատել տեղեկացված դիրքորոշում հայտնելու հմտությունները:
Վերջնարդույթներ		<ul style="list-style-type: none"> • Համեմատել մարդու և կենդանիների նմանությունն ու տարբերությունը: • Բնութագրել մարդու կարգաբանական տեղը կենդանական աշխարհի համակարգում: • Թվարկել կենդանիների մարդու ծագման ապառուցների տարբերակներ: • Բերել մարդու և մարդանման կապիկների կառուվածքաիին տարբերությունները: • Ներկայացնել մարդու և մարդանման կապիկների ընդհանուր նախնիներին: • Բնութագրել ավստրոլոպիթեկների կենսակերպ: • Թվարկել մարդու էվոլյուցիայի ժամանակակից փուլերը: • Տարբերակել մարդկային ռասսաները: • Նկարագրել ռասսաների առանձնահատկությունները:
1	§57	Բանական մարդու կարգաբանական տեղը կենդանական աշխարհի համակարգում
1	§58	Մարդու և մարդանման կապիկների նմանություններն ու տարբերությունները
1	§59	Մարդու ծագման հնէաբանական ապառուցները
1	§60	Մարդու էվոլյուցիայի փուլեր
1	§61	Մարդու էվոլյուցիայի ժամանակակից փուլը, մարդկային ռասսաներ
1		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
1		Կրկնություն
1		Կրկնություն
1		Ամփոփում